

УДК 811.163.3'373.23:821.163.3-31

УДК 821.163.3-31:811.163.3'373.23

Жанета Набакова
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже
Конески“ – Скопје
zaneta.savik@flf.ukim.edu.mk

АНТРОПОНИМИТЕ ВО РОМАНИТЕ „ПАПОКОТ НА СВЕТОТ“ И „ВЕШТИЦА“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ

Апстракт: Предмет на трудот се антропонимите во одбраните романи од Венко Андоновски. Во „Папокот на светот“ се разгледуваат имиња како *Иларион Сказник*, *Стефан Писмороецот* и низа други монашки имиња со јасен историско-религиски потенцијал. Се истакнува и играта со „позајмени“ имиња (*Јан Лудвик*, *Луција Земанек*). Во романот „Вештица“ анализата ги опфаќа антропонимите како *џадре Бенџамин*, *Јована/Јоана*, *Среќко* и други, при што се покажува како имињата функционираат како семантички кондензати на карактерот, судбината и меѓутекстуалните врски. Особен акцент се става на ирониската употреба на имиња чијашто семантика е во спротивност со карактерните особини и со дејствата на ликот. Заклучокот е дека антропонимите кај Андоновски ја надминуваат чистата идентификациска функција и стануваат клучни елементи во градењето на естетската стварност на делото.

Клучни зборови: книжевни антропоними, Венко Андоновски, „Папокот на светот“, „Вештица“.

1. Вовед

Венко Андоновски е познат македонски писател, есеист, критичар и книжевен теоретичар. Неговиот роман „Папокот на светот“ е закитен со наградите „Роман на годината“, „Стале Попов“, „Балканика“, „Југра“ и др. Тој сосема сигурно влегува во редот на најзначајните македонски книжевни дела од поново време, со што на својот автор му го потврдува статусот на великан меѓу македонските писатели.

За романот „Вештица“, пак, Петре М. Андреевски ќе каже дека се одликува со „јазик кој и по својата синтакса и по својата сензибилност има една благородна мелодика и промислена сигурност“, а Андоновски е „супериорен мајстор да ги вработи сите зборови и на сите да им даде еднакви, речиси рамносилни задачи и значења“ (Андоновски 2017а: 498).

2. Функцијата на книжевните антропоними

Во трудот од Живко Ризовски, „Стилската функција на ономастичката лексика во македонската поезија и проза“, е истакнато дека „анализата на ономастичката лексика во литературното дело произлегува од тезата дека и

преку неа се реализира семантикумот на делото, дека и таа учествува во градењето на таканаречената естетска стварност“ (Ризовски 2002: 6). Тој појаснува: „Дури на фонот на вака конципираната интерпретација е возможно да се објаснат и другите стилски релевантни признаци на секоја лексема во кој било уметнички текст, т.е. да ѝ се оцени естетската ефективност што произлегува од нејзината фонолошка структура, нејзините морфолошки модификации, нејзината графичка реализација и сл.“ (Ризовски 2002: 8).

За разлика од објективно постојниот ономастикон, во кој значењето на имињата може да биде делумно или комплетно исклучено од анализата, во уметничката литература личните имиња често се семантички исполнети со свесна интенција на авторот, со што освен означувачка и диференцијална, добиваат и значенска, поточно стилска функција, која игра значајна улога во неговиот стремеж да ја реализира својата замисла, порака и да го достигне максималното ниво на естетска вредност на делото (сп. Коробар-Белчева 2006: 85).

Фактот што постојат уметнички реалии што не се навистина егзистентни е доказ дека уметноста не е буквален одраз на фактите на објективната реалност. „На овој начин експлицитно е нагласена извесната автонимност на светот на уметноста што постои преку зборот“ (Ризовски 2002: 19). Ризовски понатаму нагласува дека поради различниот степен на измисленоста на имињата, разликите од ваков вид понекогаш не се забележливи. Имено, писателот може да ги именува своите јунаци со имиња што се сосема слични со некои од постојните во реалниот ономастикон или во уметничката литература.

Значи, имињата можат да имаат само референцијално значење, но во книжевноста често референцијално значи и сигнификативно значење (лат. *signum* 'значи нешто е знак'). Впрочем, името на литературниот лик не е само етикета на личноста, во него се преплетуваат многу значења – оние што се содржани во етимологијата на името, оние што произлегуваат од знаењето за носителот на името и оние што посочуваат на афективно-естетските карактеристики што му ги наметнал авторот на определен лик (сп. Šimunović 1976: 242).

Како што истакнува Ризовски (2002: 30), „сопствените имиња во јазикот на секојдневната комуникација имаат претежно номинативна функција, додека во уметничките текстови се јавуваат како стилски изразни средства“. Со оглед на тоа што средишното место во едно уметничко дело го зазема токму литературниот лик, доминантните ономастички системи можат да се согледаат токму преку неговата номинација:

Укажувајќи на уметничкиот лик како на доминантен елемент од структурата, ја одредуваме истовремено и позицијата на уметничко-литературниот антропонимикон. Оваа именува на лицата заземаат средишна позиција во литературниот ономастикон, ако воопшто постои во текстовите, се јавуваат како едно од средствата за

создавање на разни литературни ликови кои, како што истакнуваат некои естетичари, се функција на хуманите вредности – единствено неоминливаа општа тема на секоја висинска литература. (Ризовски 2000: 23)

3. Антропонимите во „Папокот на светот“ и во „Вештица“

3.1 Антропонимите во „Папокот на светот“

Дејството во првиот дел од книгата „Папокот на светот“, кој носи наслов „Клучалница“, се одигрува во 9 век во Византиската Империја. Она во вториот дел, пак, „Клуч“, се одвива во втората половина на 20 век во Југославија, на многу места пресликувајќи ги случувањата од првиот дел. Книгата „Светлина“ би можела да се набљудува како продолжение на делот „Клуч“, со оглед на тоа што во неа е претставено судското сведочење на Луција Земанек, која е лик токму од љубовната приказна што се одигрува во Југославија. *Луција Земанек*, пак, не е име оригинално смислено од Андоновски, како што, впрочем, не е ниту едно од имињата во „Клуч“ и во „Светлина“. Авторот преку зборовите на братот на имплицитниот писател В., наречен со „позајменото“ име *Јан Лудвик*, уште во предговорот ќе рече:

[...] бидејќи сме мала средина во која се коментира со јазикот на џаланката, јас реших сите личности од дневникот на брат ми, како и од судското вештачење на Луција Земанек (ја и неа самата) да ги преименувам со имиња земени од оваа книга [„Шеѓа“ од Милан Кундера] [...] (белки нема Кундера мене, како смејководител, да ме туку за зајмување имиња од неговата книга) [...] Така, брат ми не е В., туку Јан Лудвик, госпоѓа Ж. станува Луција Земанек, и така со ред, сите. Само за мене не најдов име во „Шеѓа“. Затоа и се преименувам како: ЈАС. (Андоновски 2017б: 8)

На ова ќе изреагира и доцентот по литература, професионалниот и почитуван книжевен критичар (Андоновски со ова станува лик во својот сопствен роман), кој во поговорот пишува:

Имено, проблематично е воопшто тој текст [приказната за Јан Лудвик и Луција Земанек] да се нарече „роман“, затоа што во голема мера опстојува од она што теоретичарите на овој век го викаат „правило на жанрот роман“. Има во него многу „зајмени“ ликови од нам (кои се занимаваме професионално со литература) познати дела, т.н. „цитирани ликови“. Највидливи се оние преземени од „Шеѓа“ на Кундера, на пример. (Андоновски 2017б: 315)

Но, Андоновски не застанува тука, па безмалку го обвинува Јан Лудвик за „плагијаризам“, и тоа по однос на „Азбука за непослушните“, дело токму од Андоновски.¹

И шаму и овде се изнесуваат некои тезе за исмаија, азбукиите и воопшто, именувањето, кои кај мене, како доцнит ѝо литератѹра, се резултат на долготрајно, систематско, макотрпно образование од областа на семиологијата, односно теоријата на знаците, како и од други, гранични дисциплини на науката за текстиот. (Андоновски 2017б: 316)

А во неофицијална размена на размислувања на оваа тема, професорот Андоновски ми го кажа следново:

Што се однесува до мене, јас често давам мојивирани имиња на моите поважни ликови. Сакам иконични имиња, иакви кои ја осликуваат и природата (сушност) на ликови и неговата јавност. Често користам и иконични имиња кои функционираат како кондензирани на нарајивната програма на ликови – во името се содржат неговите можни нарајивни предикати (претставени дејства). Често знам и да се играм иронично со име дејства, кои можат да бидат целосна синонимност на името на ликови и на она што од него се очекува (да речеме ако некој отец се вика Посник, да не постои на Велики Петок). Или: ако некој се презива Благородник, иронично можам да му припишам дејства кои немаат ништо благородничко во себе.

Сакам, значи, често да си играм со тој ирониски режисар, кога името е синонимност на дејствата на ликови. Но, тоа не е секогаш така.

Често знам, како во Пајокови на свејот, да позајмам и имиња на ликови од некој познат роман – Јан, Земанек и Луција се позајмени имиња од ликови на Милан Кундера, од неговото ран роман Шега. За оние кои го читале романот на Кундера, име влечат и наследуваат значење од тој мачен идеолошки роман; за оние кои не го читале, овие ликови се „јазни форми“ (како фонем) кои се исполнуваат со значења исклучиво од мојот текст. Така што – оној што ја читал Шега на Кундера, кога го чита Пајокови чита два романа, а оној кој не го читал – еден. Сакам иакви двојлански игри со ликовите. Моите

¹ Значи, Андоновски не само што „позајмил“ имиња од друг автор туку и „рециклирал“ елементи и од своите претходни дела и ги искористил повторно, но облекувајќи ги во едно ново руво.

Луција, Земанек и Јан се засилени варијанти на истоимените ликови кај Кундера. Како да сум ги „надградил“.²

При натамошната анализа на имињата од „Папокот на светот“ ќе бидат земени предвид само оние што се креација на Андоновски, и тоа во делот „Клуч“.

1. Иларион Сказник

Иларион е раскажувачот и еден од главните ликови во овој дел од романот. Тој е млад советник на почитуваниот логотет, а *Сказник* е наречен токму од отците штом проговориле устата и јазикот негов уште како бебе. Но, тоа не било името што првобитно го добил:

*На скали сум најден пред триесет и три години, ја зајоа сакале Лесвичник³ да ме крстиат. [...] И така било, Лесвичник сум бил, сè додека устата моја не се отворила, на шест месеци, и додека Бог не ги утврдил зборовите под јазикот мој. А кога слушнала отците што ме нашле дека дете половина година знае најразлични собијатија да прејодава, и дека тие собијатија корен немаат во стварноста, туку се дрво во воздух, измислица чиста, ме нарекле **Сказник**. [...] Името Сказник ми прилега сосем, и малкумина ме знаат како Иларион; Сказник бев додека не дојде Филозофот. И оттогаш сум **Сказник-Казник**; сам себеси така се именувам, оти наказа божја, казна божја е душата моја во ова недолично име мое! (Андоновски 2017б: 20 и понатаму)*

Симболиката на „папокот“ како место на создавање е јасно артикулирана и во именувањето на Иларион, каде името се појавува како центар на моќ и на самоопределување:

*Јас пред малку ви прејодадов дека првин Лесвичник, а потоа Сказник ме нарекоа, и дека гледам она што за другите невидливо е. Ме нарекоа, а значи тоа дека ме нарече владетелот, логотетот, со указ царски, со печат, оти во царството наше обичај имаше да те викаат онака како што ќе те именуваат логотетот и отците [...]. Имињата потоа одаа на печат кај царот, кој не ја проверуваше истината на името, туку само печат ставаше со прстиеној свој врз тастурата со името, нишан дека одобрува тоа нешто или тој некој отсега да се вика така и така. Веќе ви реков дека вистина им ги дава имињата на нештата, буквите на предметите. Но не ви реков дека јас самиот си се нареков со име за мене најпригодно: **Мозаичник**.*

² Извадок од писмената комуникација по електронски пат со професорот Андоновски од 19.8.2020 г., преземен со негова дозвола.

³ Истакнувањето на примерите со болдирани букви во сите наведени извадоци од делата се интервенција на авторката.

И дека за ѿоа име никој друѣ освен Боѣ, кој гледа сè, не знае. (Андоновски 2017б: 37)

На крајот од патешествието, повеќе од десет века подоцна, на именувањето на Иларион е додадено и уметничкото име на (во тој момент) циркузантот Јан Лудвик – *Соломон Лествичник*, кој, како што може да се претпостави, многу умешно се искачувал по скали – и тоа не обични, туку скали потпрени на небото. Името *Соломон*, секако, повторно е поврзано со приказната на Иларион Сказник, во која царот Соломон е автор на стиховите што се кријат токму таму – во папокот на светот.

2. *Стефан Писморороцеѿ*

Токму Стефан бил таткото на писмото со кое требало да почне да пишува целото царство (да не дошол Кирил Филозоф). Иларион Сказник ќе ни каже дека „ниедно нешто за кое немаше слика во писмото на Стефан Писморороцето – не постоеше веќе, оти нештата постојат само доколку имаат име за да можеме да ги именуваме“ (Андоновски 2017б: 31).

Но, татко Стефан нема долго да го задржи ова благородно име: поради неговата лага, која Сказник ја нарекува „бескрајна“, „логотетот, со царски указ, со печат царски му го сменил името на Стефана, и тој веќе не беше Писморороцето, туку Лествичник!“ (Андоновски 2017б: 61). На едно место во романот, тој од Сказник ќе биде наречен и *Лествичник Беген*.

3. *Пелазгиј Асикриѿ*

Пелазгиј е уште еден многупочитуван татко, советник на логотетот и одговорен за библиотеката.⁴ За неа, премудриот Кирил Филозоф ќе рече:

А вашата библиотека сигурно има над илјада чекори, кога ќе ги обиколиш сите ѕидови. Но ѿоа не значи дека не знаеш оти знаењето не се мери во чекори; ако беше така, оној кој везден чекори и си нема друга работа освен да не сфаќа во искушение, ќе беше најумен, асикриѿ на сите асикриѿи! (Андоновски 2017б: 28)

Вредни за истакнување се и зборовите на логотетот кога при приемот на Константин Кирил Филозоф, претставувајќи му ги своите најценети советници, вели:

Отец Иларион, Сказник што го викаме, оти сказанија сочинува без корен на земјата. Отец Стефан, Писморороцето име, што измисли нова азбука, поодобра од сегашната. И отец Пелазгиј, Асикриѿ мој и царски, одговорен за библиотеката, учен многу, кому денешно на живојот досегашен му се двојно помалку од словата прочитани. (Андоновски 2017б: 21)

⁴ Во Византиската Империја асикритите учествувале и во активностите што се однесувале на државната политика.

Но, уште повредни ни се зборовите на Сказник, кој на ова ќе рече:

Така нè ирејсџави, небаре имињаа ја исцрјуваат смислаа на нештџаа шџо џи носат, и небаре секоџаш иџочно, ио ирџава и заслужа ни се дадени. А дадени ни се од џрејшнаа усџа човечка, и заџоа чесџо џрејшни се, иа чесџо се случува свейџи имиња на арамии и друмски разбојници да им се дадат; само Боџ џи знае висџинскиџе имиња на иојавиџе и иредемеџиџе, но не ни џи оџкрива, оџи времеџо не е дојдено, како во сказанијаа мои. (Андоновски 2017б: 21)

Умниот Сказник, значи, нè подучува дека имињата се, сепак, човечка, а не Божја креација. Така, тие сами по себе имаат грешна, а не безгрешна природа. Конечно, името може, но не мора верно да го отсликува својот носител.

Но, од уката што бедниот во душа Стефан Писморонец ќе му ја каже на Сказник, читателот ќе узнае приказна за еден друг бедник, придружена со зборовите: „Бедникот, останувајќи беден и лукав до крајот (оти името треба да им одговара на нештата што ги означува) [...]“ (Андоновски 2017б: 118).

4. Имињата на другите отци

*Ги редам овде сџџе ио ред, о бедни, имеџо да не им се заборава; во леџоџис џи сџавам, да не се соџре сџоменоџ на нив: [...] **Марко Посник, Марџарџџ Духовник, Филарей Херсонецоџ**⁵, **Јулијан Грамаџџик, Маџеј Боџослов, Теофилакџ Злаџоусџиоџ, Авџусџин Блажениоџ, Кирил Боџомолец, Гриџориј Боџумил [...]**. (Андоновски 2017б: 45)*

Очекувано, имињата на отците се од грчко (*Гриџориј, Иларион, Кирил, Сџефан, Филарей*), од латинско (*Марко, Јулијан*) и од еврејско потекло (*Маџеј*), и сите се застапени во Библијата.

Синцирот од именските определби на отците, пак, е пример за тоа како Андоновски со едно речење имиња гради цел ономастички систем, а истовремено и „мини-иконографија“ на духовниот свет во романот: *Посник* јасно го профилира ликот преку аскетска практика; *Духовник* укажува на исповедник, духовен пастир; *Херсонецоџ* го вкотвува во конкретен топос (Херсон) и во историско-географски контекст; *Грамаџџик* ја нагласува неговата ученост и писменост; *Боџослов* директно асоцира на теолог, толкувач на Божјото слово; во *Злаџоусџиоџ* „се вселува“ традицијата на црковниот оратор, проповедник со „златна уста“; *Блажениоџ* сугерира духовна полнота, истовремено упатувајќи на традиционалната христијанска димензија на блаженството како есхатолошка награда и состојба на душевен мир;

⁵ Херсон – град во денешна Украина, чие подрачје до 16 век му припаѓало на Кримското Ханство. Во христијанството е познат по светите седум херсонски свештеномаченици: Василиј, Ефрем, Евгениј, Елпидиј, Агатодор, Етериј и Капитон.

Боџомолец го дефинира како човек на молитвата; *Боџумил*, пак, го активира асоцијативното поле на богомилството.

3.2 Антропонимите во „Вештица“

Во поговорот кон маестралниот „роман во сурова состојба“ од Андоновски, Петре М. Андреевски ќе истакне дека авторот „е супериорен мајстор да ги вработи сите зборови и на сите да им даде еднакви, речиси рамносилни задачи и значења. Да ги стави во една неделива заедница на едно неповторливо фармацевско дејство. И за наша радост, речиси никаде да не можеш да му најдеш колебливи места во избраната матрица. Да му откриеш реченица во која зборовите меѓусебно нема да се поднесуваат“ (Андоновски 2017а: 498).

Овој увид на Андреевски особено се потврдува во начинот на кој Андоновски ги избира и ги обликува антропонимите во „Вештица“. Имињата на ликовите и во овој роман се исполнети со семантичка, со етичка и со културна резонанца, станувајќи клучни носители на значенската многу-слојност на романот.

1. Падре Бенџамин

Бенџамин е еврејско име, а значи ’љубен син’. Интересно е и тоа што името на еден од главните ликови во романот би можело да е и автобиографски мотивирано.⁶ Имено, *Венко*, според „Православниот календар“, произлегува и претставува скратена, галовна форма на словенското име *Венцислав*, но според Марков (1968: 362), тоа потекнува од *Венијамин*, т. е. *Бенџамин*.

Како и да е, дури и мотивацијата за името *Бенџамин* навистина да потекнува од сопственото име на авторот, тој му ја дава можноста на читателот од 21 век да го промени зашто, навистина, нему би можело да му звучи туѓо, несоодветно или, со зборовите на Андоновски: „[...] смисли ти поубаво име за падре Бенџамин, ако тоа е ’кретенско““ (Андоновски 2017а: 114).

2. Чарли Хиӣ

Псевдонимот на имплицитниот писател под кој пишува крими-приказни за еден дневен весник потекнува од името *Чарлс*, чиј корен, пак, е германското *Карл* ’слободен човек’. Истата семантика ја носи и името на неговата баба, *Слобојка Аџанаскова*. Значи, нашиот писател очајно, дури и преку имињата го покажува својот стремеж кон ослободувањето – ослободување од „стегите“ на жена си, на уредникот, на болеста на татко си. А и слободата ќе ја најде – во прегратките на црвенокосата Јована.

3. Јована и Јоана

Јована е еврејско име со значење ’Бог е милостив’. За разлика од *Бенџамин*, *Јована* е име карактеристично за нашите краишта, на што укажува и

⁶ За овој указ ѝ благодарам на мојата менторка, проф. д-р Силвана Симоска.

авторот: „Овде [во Хрватска] ја викаат Јохана“ (Андоновски 2017: 191).

Црвенокосата убавица од 17. век се сретнува и под името *Јована Македонска*, а татко ѝ, *Исијан од Македонија*, носи име што исто така потекнува од *Јован*.

Јована од денешницата ја среќаваме под прекарот *Црвенокосаџа*. И ако Јована од 17. век се сретнува како *Јована Македонска*, а имајќи ја предвид доследноста на Андоновски, не е за изненадување тоа што модерната Јована е наречена и *Црвенокосаџа Македонка*.

Јоана е сестрата близначка на Јована. Алитерацијата на имињата ја има задачата да го засили чувството на припадност кон семејството, а нераскинливата врска меѓу овие сестри близначки е дополнително засилена преку фонетската сличност на нивните имиња: „[...] ти од две половини си сочинета, како месечина. Сама себеси си близнак. До пола си Јована, од пола Јоана (исти се половините во близниот плод), но никогаш двете заедно. [...] И зарем само едно 'В' ве разделува и ве спојува [...]?“ (Андоновски 2017а: 343).

4. *Вега*

Интересен е и разговорот меѓу падре Бенџамин и Јована за името на детето што си го посакуваат: *Вега* или *Ведан*. *Вега*, зборот кој падре Бенџамин од Хрватска најпрво нема да го разбере, според „Толковниот речник на македонскиот јазик“ (2003–2014: 217) значи „молња, секавица, молскавица, секавица“, а како второ значење се наведува митолошкото, односно дека означува „вештерка, зла самовила; суштество што талка ноќе“. Освен тоа, Ведите се најстарите свети писанија за хиндуизмот и се сметаат за најраниот облик на книжевност на санскритски јазик, на кој *vedana* значи 'знаење, мудрост'. Но, кога падре Бенџамин, кој доаѓа од Хрватска, за првпат ќе го чуе ова име, го поврзува и со зборот *вода*, па ќе помисли на својата огнена Јована, сочинета и од оган и од вода.

5. *Џон и Бен*

За постојаноста и за доследноста на авторот сведочат и ликовите од крими-приказните на имплицитниот писател. Имено, името *Џон* потекнува од *Јован*, а *Бен*, се разбира, од *Бенџамин*. Врската меѓу Јована и нејзиниот Папа, како што таа го нарекува падре Бенџамин, се отсликува и на очекувани и на не толку очекувани места, па дури и во навидум неважните имиња на фиктивните ликови од крими-приказните на Чарли Хит.

Сепак, на уредникот на весникот воопшто нема да му се допаднат овие туѓи, далечни имиња, па ќе му замери на надежниот писател – чиј псевдоним е исто така несвојствен за македонскиот читател на весникот – дека „приказната не е лоша, иако е малку [...] претерана, пренадуена... кај нас нема ни Бен ни Џон, има Бошко и Ѓорѓија⁷; направете ја поблиску малку до нашата стварност [...]“ (Андоновски 2017а: 35).

⁷ Словенската адаптација на *Џон* не е *Ѓорѓи(ја)* туку *Иван/Јован*. За овој указ ѝ благодарам на мојата менторка, проф. д-р Силвана Симоска.

6. *Флоријан Грацијанчиќ* и *Цветан Благородник*

Флоријан Грацијанчиќ, нељубениот сопруг на Јована од 17 век, наспрема *Цветан Благородник*, исто толку нељубениот партнер „про форма“ на Црвенокосата од модерната доба, е само уште еден од низата примери во романот каде што името на ликот укажува на неговото повторно и повторно „воскреснување“ во годините и еоните, но и на ироничната игра на Андоновски со имиња чија семантика е во целосна спротивност со особеностите на ликот – ниту кај Флоријан ниту кај Цветан не постои ништо благородничко.⁸

А ако некој, сепак, не ја воочи оваа толку јасна паралела, Црвенокосата ќе му помогне со следните зборови: „Флоријан, а? И уште Грацијанчиќ? Мислиш не знаев и пред тоа дека Флоријан е Цветко? А Грацијанчиќ – Благородник?“ (Андоновски 2017а: 435).

7. *Винко*

Семинаристот *Винко*, верниот пријател и придружник на падре Бенџамин, кој е именуван со словенската варијанта на името *Винсенџ* (лат. *vincentius* 'победник'), и навистина ќе биде победник во моментот кога ќе го „сети мирисот на светлината, а тоа никој, никој друг не го осетил на овој свет“, по што од школата на Бога ќе стигне во школата на Галилео, каде што сите ќе узнаат дека Галилео се престорил токму во овој семинарист и „дека како заборавен покојник, по цела вечност, се враќа дома“ (Андоновски 2017а: 24).

Како што видовме погоре, меѓу името *Бенџамин* и она на авторот, *Венко*, постои етимолошка нишка, додека во случајот со името на верниот сопатник на Папа врска е фонетска.

8. *Амаџ Порџуџижанин/Лусиџанус* и *Среќко*

Дека Андоновски вешто го искористил сето богатство што може да го содржи едно име, сведочат и примерите со името на угледниот дубровнички лекар од 17 век, *Амаџ Порџуџижанин*, наречен *Амаџ Лусиџанус*⁹, како и со она на македонскиот пулмолог, почитуваниот доктор *Среќко*, чие име ќе го инспирира авторот на многу места во романот, па „среќа од човек“ безмалку ќе му стане и прекар („Среќко, среќа од човек“ (Андоновски 2017а: 158). Среќко е опишан и како „среќа од Бога сотворена, среќка од лотарија неизмислена [...]. Среќко, среќка Божја, невидена“, среќа која „договор со ѓаволот ти нуди“, договор да му го продолжи животот на болниот татко на имплицинтниот автор за бедни шест месеци:

И џоџем џој го џојолнува формулароџ, доџовороџ со ѓаволоџ, заверен со неџов џечайџ, од џрим. 9-р Среќко, а џи си велџи: џа ова „џримариус“ значи џрв меџу најџрвиџе, на лаџински. Среќко мој е џоа, не е шеџа. Ѓаолоџ лично, Примус и Примариус! (Андоновски 2017а: 228)

⁸ В. т. 3.1 и коментарот од Андоновски.

⁹ Луситанци, жители на римската провинција Луситанија – денешна Португалија.

Го одведе кај Среќко, среќка ѝвоја, друѓар крвен. Преку врска.
(Андоновски 2017а: 230)

За жал, името на лекарот нема да му донесе среќа ниту на нашиот писател, а уште помалку на неговиот татко, кој не е заинтересиран да потпишува договори со ѓаволот и сам си ги скратува маките:

[...] ѓи инѝтересира шѝо бараш ѝи ѝука, кај Среќко, среќка невидена, од лоѝарија неизмислена, со ѓаволоѝ ујдисана. Оѝи кој кај Среќко оди, далеку не доодува. (Андоновски 2017а: 231)

9. Целадин-беџ и Зорица

Целадин-беџ е целатот на Јована од 17 век („целат Целадин“ (Андоновски 2017а: 246)), но целатот на нашиот автор има многу понеочекувано име – *Зорица*, име кое ниту фонолошки ниту значенски никако не потсетува на некаков страшен крвник, безмилосен мачител. Авторот ќе ни открие дека првпат го запознал својот „целат“ кога имал пет години, а потоа со него бил во постојана војна, војна до истребување. И кога бегалки од неа ќе се скриел во шпајзот, таа го покажувала своето вистинско, најтемно лице. Го оставала внатре заклучен, исклучувајќи му го светлото, оставајќи го преплашен во страшна, црна темница! На идниот писател не му останувало ништо друго освен да ја моли: „Или барем пушти ми светло, Зорице, Зоро, те молам!“ (Андоновски 2017а: 316), и потем ќе го чуел студеното чкрапање на прекинувачот, по што доаѓала измолената светлина. Секако, ниту името на овој целат во тело на девојче, кое управува со светлото во шпајзот (‘зора, изгрејсонце’) не е избрано случајно. Како, впрочем, и секое друго име во овој роман.

Интересно е што додека Андоновски за дел од своите ликови од „Папокот на светот“ „рециклирал“ имиња од Милан Кундера (в. т. 3.1), во романот „Ќерката на математичарот“ задржал ликови и од овој роман и од романите „Вештица“ и „Азбука за непослушните“, но овој пат давајќи им нови имиња:

*Значи, овој чуден роман ѓо најшшаа моѝѝе ликови **Црвеносаѝа**, **Русокосаѝа** и **Чарли Хиѝ** (од **Вешѝица**), кои најверојатѝно самоиницијатѝивно се среѝнале на ѝајно заседание, каде дискуѝирале колку ѝраведно сум ѝосѝаѝил коѓа сум им ѓи оѝределувал судбинѝѝе во ѝреѝходноѝ роман. [...] **Црвеносаѝа** и **Русокосаѝа** од **Вешѝица** решиле дури и да си ѓи сменатѝ имињаѝа, ѝака шѝо **Црвеносаѝа** Јована сеѓа се вика Ема Пил, ѝонекоѓаш само Пи, а **Русокосаѝа** – Меѓлена. Ним, не знам како и коѓа, им се ѝриklучил и еден ѝежок неѓаѝивец, ѓнида од човек, шѝо во **Азбука за неѝслушнѝѝе** се вика оѝѝец **Ефѝимиј**, во **Паѝокоѝ** на **свеѝоѝ оѝѝец **Сѝефан Писмородоѝоѝ****, а овде си ѓо зел имеѝо **Алваро Муерѝѝес**.* (Андоновски 2019: 7 и понатаму)

4. Заклучок

Анализата на антропонимите во романите „Папокот на светот“ и „Вештица“ покажува дека именувањето кај Андоновски има централна стилска функција.

Во „Папокот на светот“ антропонимите се вградени во сложена пост-модернистичка структура, во која се мешаат позајмени имиња и оригинални креации, се активира историско-религискиот регистар (грчки, латински, еврејски имиња на отци), се тематизира именувањето и врската меѓу писмото, јазикот и стварноста.

Во „Вештица“, пак, антропонимите ја нагласуваат двојноста и повторливоста на ликовите и на судбините, овозможуваат иронична игра меѓу значењето на името и дејствата на ликот, создаваат слоевит меѓутекстуален простор преку автобиографски и интертекстуални конотации.

Од перспектива на книжевната ономастика, антропонимите на Андоновски потврдуваат дека во уметничката литература референцијалното значење на имињата често се претвора во сигнификативно, симболично и стилско значење. Името станува кондензирана наративна програма и клуч за карактерот. Конечно, може да се заклучи дека ономастичкиот систем кај Андоновски е своевиден „папок на неговиот книжевен свет“ – место каде што се врзуваат јазичните, културните, теолошките и поетичките нишки на неговите дела.

Resümee

Der Beitrag untersucht die Anthroponyme in Venko Andonovskis Romanen *Der Nabel der Welt* und *Die Hexe* und zeigt, wie Personennamen als bedeutungstragende, stilistisch markierte Zeichen fungieren. Nach einer theoretischen Einführung richtet sich die Analyse auf Andonovskis bewusst eingesetzte Benennungsstrategien. In *Der Nabel der Welt* schaffen Namen wie *Ilarion Skaznik* und *Stefan Pismorodecot* ein pseudo-historisches monastisches Universum, das religiöse, soziale und moralische Kategorien sprachlich abbildet. Die Verwendung „entliehener“ Namen aus Milan Kunderas *Der Scherz* (*Jan Ludvik*, *Lucija Zemanek*) eröffnet eine postmoderne Intertextualität und thematisiert die Macht des Benennens sowie die Fragilität der Identität. In *Die Hexe* wirken Namen wie *Jovana/Joana*, *Florijan Gracijančikj/Cvetan Blagorodnikj* und *Srekjko* als semantische Verdichtungen von Charaktereigenschaften, Schicksalslinien und kulturellen Codes. Andonovski arbeitet häufig mit ironischen Brechungen, indem er Namen wählt, deren ursprüngliche Bedeutung dem Verhalten der Figuren widerspricht. Andonovskis Namengebung stellt ein zentrales poetisches Mittel dar, durch das er ein vielschichtiges fiktionales Universum aufbaut, historische und mythische Ebenen verknüpft und die kulturelle wie ideologische Dimension des Benennens reflektiert.

Литература

- Андоновски, В. 2017а: *Вештица*, ТРИ, Скопје.
- Андоновски, В. 2017б: *Папокој на светот*, ТРИ, Скопје.
- Андоновски, В. 2019: *Керкаја на мајемајичарот*, ТРИ, Скопје.
- Коробар-Белчева, М. 2006: „Личните имиња во функција на уметничката порака“, Велковска, С. (ред.): *Зборник на трудови од научноот собор „Функционалните сили во македонскиот јазик“*. 13 – 14 април 2006, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 85–91.
- Марков, Б. 1968: „Образување на македонските галовни имиња“, *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*. Скопје, 339–382.
- Ризовски, Ж. 2002: „Стилската функција на ономастичката лексика во македонската поезија и проза“, Аргировски, М. (ред.): *Македонистика*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 3–71.
- Толковен речник на македонскиот јазик I–VI, 2003–2014, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
- Šimunović, P. 1976: „Ime u funkciji književnog dela“, *Onomastica jugoslavica: glasilo Međuakademijskog Odbora za Onomastiku*, Natisnil Prosvetni Servis, Zagreb/Ljubljana.